

Suzan Vajs Bauer

ISTORIJA SREDNJOVEKOVNOG SVETA

Od Konstantinove hristijanizacije
do naslednika proroka Muhameda

I TOM

Preveo
Dejan Ristić

 Laguna

Naslov originala

Susan Wise Bauer

THE HISTORY OF THE MEDIEVAL WORLD

Copyright © 2010 by Susan Wise Bauer

All rights reserved.

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Benu

Sadržaj

Karte 11

Ilustracije 13

Prvi deo

JEDINSTVO

15

1. **Jedno carstvo pod nebeskim svodom** Rimsko carstvo od 312. do 330. godine 17
2. **U traganju za zaštitom Nebesa** Kina od 313. do 402. godine 33
3. **Carstvo uma** Indija od 319. do 415. godine 47
4. **Persijska pretnja** Rimsko carstvo, Persijsko carstvo, istočna Afrika i Arabija od 325. do 361. godine 59
5. **Otpadnik** Rimsko i Persijsko carstvo od 361. do 364. godine 74
6. **Zemljotres i napad** Rimsko carstvo, Britanska ostrva i germanske teritorije od 364. do 371. godine 83

7. **Ponovno osnivanje države** Države Kogurjo,
Baekje i Sila od 371. do 412. godine 100
8. **Katolička crkva** Rimsko carstvo
od 378. do 382. godine 108

Drugi deo

LOMOVI

117

9. **Izopšteni** Rimsko carstvo, Britanska ostrva
i Persijsko carstvo od 383. do 392. godine 119
10. **Podela na dva dela** Rimsko carstvo
od 392. do 396. godine 134
11. **Pljačkanje Rima** Zapadno i Istočno rimsko carstvo
od 396. do 410. godine 143
12. **Jedna priroda nasuprot dve** Istočno rimsko carstvo
i Persijsko carstvo od 408. do 431. godine 157
13. **U potrazi za domovinom** Zapadno rimsko carstvo
i germanske teritorije od 410. do 418. godine 166
14. **Slabljenje Gupta** Indija od 415. do 480. godine 172
15. **Severnjačke ambicije** Kina od 420. do 464. godine 181
16. **Huni** Zapadno rimsko carstvo, Istočno rimsko
carstvo, germanska područja, zemlje Huna, Hispanija
i severna Afrika od 423. do 450. godine 190
17. **Atila** Zapadno rimsko carstvo, Istočno rimsko
carstvo, germanske teritorije i hunske zemlje
od 450. do 455. godine 204
18. **Pravoverje** Istočno rimsko carstvo i Persijsko carstvo
od 451. do 454. godine 211

-
-
19. **Kraljevi** Britanska ostrva od 451. do 470. godine 218
20. **Kraj rimskog mita** Zapadno rimsko carstvo
i germanske teritorije od 454. do 476. godine 228

Treći deo
NOVE SILE
241

21. **Ostrogoti** Istočno rimsko carstvo i
Apeninsko poluostrvo od 457. do 493. godine 243
22. **Vizantija** Istočno rimsko carstvo i Persijsko carstvo
od 471. do 518. godine 255
23. **Težnje** Kina i države Kogurjo, Baekje i Sila
od 471. do 527. godine 269
24. **Srdžba** Kina od 479. do 534. godine 279
25. **Izabrani kraljevi** kraljevstva Franaka, Vizigota, Vandala,
Ostrogota i Britanija od 481. do 531. godine 291
26. **Invazija i erupcija** Indija i jugoistočna ostrva
Sumatra i Java od 497. do 535. godine 305
27. **Dve Amerike** Središnja Amerika
od oko 500. do oko 600. godine 315
28. **Veliko i sveto veličanstvo** istočna Afrika, Arabija, Per-
sijsko carstvo i Vizantija od 510. do 529. godine 327
29. **Kuga** Persijsko carstvo, Vizantija, severna Afrika i
Apeninsko poluostrvo od 532. do 544. godine 344
30. **Nebeski vladar** kraljevstva Kogurjo, Baekje, Sila i
Jamotov Japan od 536. do 602. godine 363
31. **Ponovno ujedinjenje** Kina i Kogurjo
od 546. do 612. godine 376

32. **Južnoindijski vladari** Indija
od 543. do 620. godine 389
33. **Dva cara** Apeninsko poluostrvo, kraljevstvo Vizigota,
Istočno rimsko carstvo, Persijsko carstvo i Arabija
od 551. do 579. godine 399
34. **Majordomi** franačka kraljevstva
od 558. do 656. godine 413
35. **Grgur Veliki** Apeninsko poluostrvo i Britanija
od 572. do 604. godine 427
36. **Persijski verski rat** Istočno rimsko carstvo, Persijsko
carstvo i različite slovenske, bugarske, avarske i
hazarske oblasti od 589. do 632. godine 437
37. **Prorok** Arabija od 590. do 622. godine 455
38. **Prevlast dinastije Tang** Kina, Japan, turski kaganat,
kraljevstva Tibet, Baekje, Kogurjo i Sila
od 622. do 676. godine 468
39. **Pleme vere** Arabija od 622. do 642. godine 482
40. **Prožimanja** Indija i Šri Lanka
od 640. do 684. godine 498
41. **Nevolje carstva** Arabija od 643. do 661. godine 505

Napomene 521

Karte

1. Carstva Rimljana i Persijanaca 21
2. Tri kineske oblasti 35
3. Država dinastije Jin 38
4. Razdoblje Gupta 55
5. Rimljani i Persijanci 67
6. Persijski vojni pohodi 80
7. Britanija i Irska 90
8. Naježda varvara 97
9. Kraljevina Kogurjo na vrhuncu svoje moći 102
10. Primopredaja Panonije 113
11. Podela carstva 121
12. Bitka na Frigidu 136
13. Napad Vizigota 149
14. Persija i Istočno rimsko carstvo 159
15. Vizigotska kraljevina 168
16. Naježda Belih Huna 175

17. Liu Song i Bei Ve 183
18. Naježda Huna 193
19. Atilina osvajanja 206
20. Bitka kod Vartananca 215
21. Irska i Britanija 221
22. Pad Zapadnog rimskog carstva 230
23. Odoakarova kraljevina 246
24. Persija i Beli Huni 257
25. Problemi u područjima zapadno od Vizantije 263
26. Istok u vreme vladavine Jangsua 274
27. Podela carstva Bei Vei 288
28. Klovis i njegovi susedi 294
29. Indija i njeni trgovački partneri na jugoistoku 312
30. Gradovi na području Srednje Amerike 319
31. Arabljanska plemena i kraljevstva 329
32. Konstantinopolj 348
33. Ponovno osvajanje rimskih teritorija 354
34. Daleki Istok u VI veku 365
35. Veliki kanal 385
36. Haršino carstvo 395
37. Najveće širenje vizantijske teritorije 401
38. Kaganat Gokturk 404
39. Apeninsko poluostrvo pod vlašću Langobarda 405
40. Franačke zemlje 414
41. Langobardska vojvodstva 428
42. Saksonska kraljevstva 433
43. Slabljenje carstva 444

-
-
- 44. Arabija u vreme Muhameda 457
 - 45. Daleki Istok u VII veku 471
 - 46. Osvajanja Muhameda i Abu Bakra 489
 - 47. Indijske države u VII veku 500
 - 48. Širenje arabljanske države 511

Ilustracije

1. Savremeni portret Atila Biča Božjeg 201
2. „Castel dell’Ovo“ u kome je poslednji rimski car
živeo do kraja života 237
3. Posetioci na stepenicama veličanstvene piramide
u Teotihuakanu 321
4. Teodora i dvoranin, portretisani na jednom
od mozaika u Konstantinopolju 339
5. Kupola Crkve Premudrosti Gospodnje (Sveta Sofija)
– sada Muzej Aja Sofija 351

PRVI DEO

JEDINSTVO

Prvo poglavlje

Jedno carstvo pod nebeskim svodom

*Između 312. i 330. godine car Konstantin I Veliki
uspostavlja vlast nad Rimskim carstvom i omogućuje
da hrišćanstvo proširi svoju versku doktrinu*

URANO JUTRO 29. oktobra 312. godine rimski vojni zapovednik Konstantin prošao je, na čelu svojih oružanih snaga, kroz gradske kapije Rima.

Bilo mu je četrdeset godina, a već šest godina se borio kako bi prisvojio titulu *imperatora*. Manje od dvadeset četiri sata pre toga on je vojno porazio dvadesetdevetogodišnjeg cara Maksencija čije je sedište bilo upravo u Rimu. Odlučujuća bitka odigrala se kod Milvijskog mosta. Konstantinovi ratnici probili su put preko mosta u pravcu Rima, sve dok protivnički borci nisu poklekli i razbežali se. Pod težinom sopstvenog oklopa, Maksencije je smrtno stradao usled posledica davljenja u mulju koga je bilo puno uz tibar-sko priobalje. Hrišćanski istoričar Laktancije govori nam kako su Konstantinovi ratnici ušli u Rim noseći hristogram

na svojim borbenim štitovima. Rimski* pisac Zosim dodao je i da su oni na vrhu jednog koplja nosili od vode oteklu odsečenu glavu cara Maksencija. Konstantin je naredio da se carevi posmrtni ostaci izvuku iz vode i da mu se mrtvom odseče glava.¹

Konstantin se smestio u carsku palatu kako bi preuzeo upravljanje svojim novim carstvom. Želeći da se reši Maksencijevih pristalica, naredio je da se odmah izvrše pogubljenja, ali na osnovu prethodno donetih sudskih presuda. Žrtve „novog režima“ tako su postali samo najbližiji prijatelji bivšeg cara.² Konstantin je raspustio Pretorijansku gardu, stajaću oružanu jedinicu oformljenu radi obezbeđivanja lične sigurnosti vladara, koja je pružila podršku caru Maksenciju u vreme kad se borio za presto. Takođe, naložio je da se Maksencijeva odsečena glava pošalje u južne oblasti, u Severnu Afriku, kao svojevrsna poruka pristalicama bivšeg cara da je došlo vreme da se izrazi lojalnost novom gospodaru. Tek potom se posvetio obračunu sa savladarima.

Pobeda nad Maksencijem donela mu je carsku krunu, ali ne i čitavo carstvo. Trideset godina ranije njegov prethodnik car Dioklecijan odredio je sebi savladare kako bi s njima podelio obavezu upravljanja prostranim Rimskim carstvom. Ta odluka stvorila je multiplikovani sistem nasleđivanja carskog prestola. U Konstantinovo vreme još dve

* Poznorimske istorije građane Rima uobičajeno su opisivali kao hrišćane ili pagane, s tim što se pod terminom „paganin“ podrazumevao pojedinac koji nije bio hrišćanin. Postoje dva problema u vezi s ovakvim stavom: najpre, religijska raznolikost u ranom srednjem veku bila je znatno složenija nego što to ova jednostavna podela nagoveštava. Drugo, u savremeno doba pojam „paganin“ oživeo je uz potpuno drugačije značenje. Odlučila sam se da u potpunosti izbegavam korišćenje tog pojma. Zosim, koga su često nazivali „paganskim istoričarem“, bio je sledbenik stare rimske religije te sam ga zbog toga označila Rimljaninom.

osobe istovremeno su vladale delovima carstva. Licinije je bio seljačkog porekla, ali se izdigao zahvaljujući uspešnoj vojnoj karijeri i imao je titulu *imperatora* središnjeg dela carstva, koje se nalazilo istočno od provincije Panonije i zapadno od crnomorske regije. Maksimin Daja, koji se uzdigao iznad svog seljačkog porekla, upravljao je istočnim oblastima kojima su Persijanci stalno pretili.*

Idealista po prirodi, car Dioklecijan stvorio je sistem s ciljem da spreči da se sva vlast nađe u rukama jedne osobe. No, car nije obratio pažnju na načine sticanja vladarskog položaja. Konstantin nije imao nameru da deli vlast. Međutim, bio je suviše mudar da bi istovremeno otpočeo dva sukoba. Umesto toga, postigao je dogovor s Licinijem, koji nije bio samo bliži u odnosu na Maksimina Daju već i slabiji. Licinije je vremenom postao Konstantinov saveznik. Zauzvrat, dogovoreno je da se Licinije, kome je tada bilo šezdesetak godina, oženi Konstantinovou polusestrom, osamnaestogodišnjom Konstancijom.

Licinije je oduševljeno prihvatio predloženi dogovor. Želeći da svome budućem zetu ukaže prvi gest dobre volje, on je 30. aprila 313. godine počeo bitku s trupama Maksimina Daje. To se desilo svega šest meseci nakon što je Konstantin ušao u Rim. Licinije je raspolagao s nešto manje od trideset hiljada ratnika, dok je Maksimin Daja uspeo da okupi oko sedamdeset hiljada. Međutim, baš kao i Konstantinove jedinice, i Licinijeva vojska napredovala je pod stegovima na kojima su se nalazili simboli hrišćanskog boga. Bio je to vrlo koristan detalj. Maksimin Daja se, u Jupiterovo ime, zavetovao kako će iz svojih oblasti proterati hrišćanstvo, pa je pojavljivanje stegova s hrišćanskim znamenjima

* To je uključivalo i administrativne oblasti Panoniju, Dakiju, Trakiju i Makedoniju.

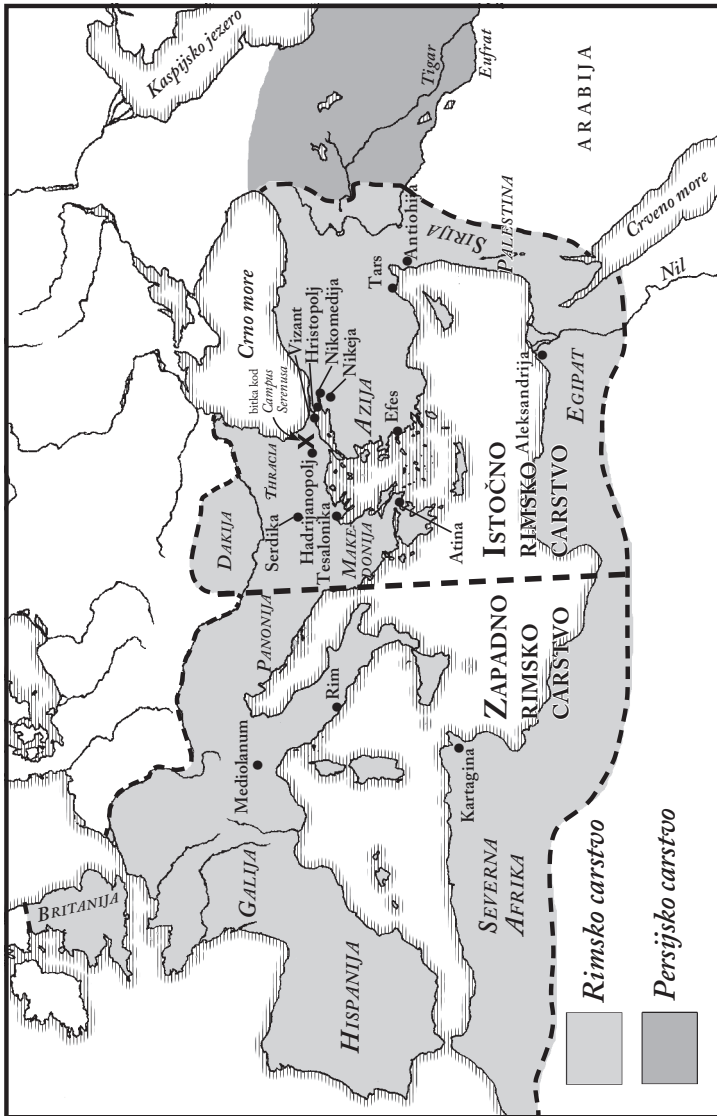
ukazivalo na to kako je sukob zbog teritorija prerastao u svojevrсни sveti rat.

Dve vojske sukobile su se na mestu *Campus Serenus*, u neposrednoj blizini grada Hadrijanopolja. Tu je malobrojnija Licinijeva vojska nadjačala Maksiminovu. Prerušeni Maksimin Daja utekao je s bojišta, ali ga je Licinije gonio kroz čitavu provinciju Azije sve dok ga nije uhvatio u zamku u gradu Tarsu. Videvši da mu nema spasa, Maksimin Daja je izvršio samoubistvo trovanjem. Ali pre nego što je popio otrovnu supstancu, obilato je jeo što je odložilo dejstvo otrova. Istoričar Laktancije zabeležio je kako je bilo potrebno da prođe čak četiri dana dok nije preminuo:

Snaga otrova, koja je bila oslabljena time što mu je stomak bio prepun hrane, nije mogla odmah da deluje već je izazvala strašnu boljku koja je podsećala na kugu. ... Nakon što je pretrpeo stravične bolove počeo je da udara glavom o zid toliko snažno da su mu oči ispale iz duplji. A tada, postavši potpuno slep, pomislio je da vidi Boga s Njegovim slugama obučenim u bele odore kako mu sude. ... I tada je, uz krike koje je ispuštao kao da ga živog spaljuju, predao svoju prestupničku dušu.³

Međutim, to nije bila poslednja strašna smrt. Licinije je ubio dvoje dece Maksimina Daje, a oba deteta su imala manje od devet godina, da bi potom naredio da se njihova majka usmrti davljenjem. Takođe, pogubio je i trojicu potencijalnih pretendena na istočni presto koji su svi bili deca preminulog cara.

Konstantin je mudro postupio kad se opredelio da ignoriše to krvoprolie. Njih dvojica sreli su se u Mediolanumu

1. Carstva Rimljana i Persijanaca

(današnjem Milanu) kako bi proslavili Licinijevo stupanje u brak s Konstancijom, kao i da bi objavili edikt kojim su dozvolili slobodno ispovedanje hrišćanske vere na čitavoj teritoriji carstva. To se pokazalo posebno neophodnim imajući u vidu da su se u tom razdoblju njih dvojica već uveliko priklonili hrišćanstvu, i to samo zato da bi se domogli carske vlasti.

Istini za volju, hrišćanstvo se već niz godina do tada slobodno moglo propovedati i ispovedati u svim delovima carstva, osim na istoku. No, Milanskim ediktom slobodno ispovedanje hrišćanstva od tada je bilo prošireno i na područje nekadašnjih teritorija koje je prethodno kontrolisao Maksimin Daja. „Nikome ne sme biti uskraćena mogućnost da svoje srce prikloni hrišćanskoj veri“, bilo je zapisano u Milanskom ediktu. „Svako ko poželi da praktikuje hrišćansku veru to može učiniti slobodno i javno, bez bilo kakvih teškoća. ... Takođe, i drugim verama omogućili smo pravo na slobodno i javno ispovedanje, a sve s ciljem da se u naše vreme dostigne mir, te je svakome dato na volju da veruje u ono što želi.“ Imovina, koja je u prethodnom periodu bila oduzimana hrišćanima, trebalo je da im bude vraćena, a sve hrišćanske bogomolje da budu vraćene vernicima. „Neka tako bude i učinjeno“, zaključeno je u tekstu edikta, „kako bi, kao što smo to prethodno i naglasili, milost Gospodnja koja je na nama i koju smo u najvažnijim trenucima već bili iskusili, zanavek pružala dobrobit, kako nama, tako i čitavoj našoj državi.“⁴

Dobrobit države. Po Laktanciju, Konstantin je bio sluga Gospodnji, a njegovi protivnici poraženi su voljom samog Boga. Jevseviye, hrišćanski sveštenik koji je napisao biografiju cara Konstantina I Velikog, podržavao je to gledište: Konstantin je „miljenik Gospodnji“, koji učenje Sina Božjeg prenosi narodima Rimskog carstva.⁵

Jevsevi je bio Konstantinov prijatelj, dok je Laktancije bio siromašni učitelj govorništva sve dok ga Konstantin nije angažovao na svom dvoru čime je potpuno promenio njegovu sudbinu. Međutim, nastanak i sadržaj njihovih dela bio je motivisan time da i dalje ostanu u vladarevoj milosti. Možda čak i pre nego što je to i samom Konstantinu postalo jasno, obojica istoričara spoznala su činjenicu da se upravo u hrišćanstvu nalazila šansa da carstvo nastavi da postoji.

Nakon toga Konstantin se mogao posvetiti rešavanju problema koji se ogledao u tome da je u carstvu postojalo više savladata. Već je uklonio dvojicu od trojice svojih suparnika, a Licinijevi dani su bili odbrojani. No, carstvu je pretila mnogo veća opasnost. Tokom čitavog niza vekova ono je postojalo kao politički entitet u kome su brojne provincije, oblasti i gradovi opstojavali u svom drevnom identitetu. Tars je bio rimski, ali istovremeno i azijski grad na čijim se ulicama pre mogao čuti grčki, a ne latinski jezik. Severna Afrika bila je rimska, ali je Kartagina bila afrički grad sa stanovništvom afričkog porekla. Galija je bila rimska teritorija, ali su germanska plemena koja su je naseljavala koristila njihov jezik i poštovala sopstvena božanstva. Rimsko carstvo istovremeno je održavalo sve te dvostruke identitete – rimske i *druge* – iako su centrifugalne sile *dru-gog* bile toliko snažne da su ih državne granice carstva jedva održavale na jednom mestu.

Konstantin nije postavio krst na svoje barjake kako bi na taj način stekao odanost hrišćana. Kako je to kazao ruski istoričar A. A. Vasiljev, bilo bi potpuno besmisleno da se politička strategija uspostavlja na „jednoj desetini stanovništva koje u to doba nije uzimalo učešće u političkim dešavanjima“. ⁶ Niti je, pak, Konstantin odjednom postao religiozan. Nastavio je da i dalje na svom novcu kuje izreku

Sol Invictus („nepobedivo Sunce“). Za sebe je zadržao funkciju *pontifex maximus*-a, odnosno prvosveštenika rimskog državnog kulta i to sve do svoje smrti. Opirao se i obredu krštenja sve dok 336. godine nije bio na samrti.⁷

Car Konstantin I Veliki je u hrišćanstvu, naime, uvideo nov i potpuno fascinantna način da razume svet u kome je živio, a u hrišćanima poželjan model građana Rimskog carstva, povezani osećajem odanosti koji je prevazilazio, ali nije i poništavao njihove lokalne međusobne veze. Hrišćanstvo je moglo istovremeno da postoji s bilo kojim drugim identitetom. Bilo je skoro nemoguće biti istinski Rimljanin, a istovremeno i Vizigot, ili svim srcem Rimljanin i Afrikanac. Međutim, hrišćanin je mogao biti Grk ili Latin, rob ili slobodan čovek, Jevrejin ili ne-Jevrejin. Hrišćanstvo je nastalo kao religija bez političke domovine koju bi smatralo svojom, što je značilo da je bez teškoća moglo biti opšteprihvaćeno u carstvu koje je tokom vremena osvojilo toliko različitih oblasti (domovina). Preobražavajući rimsko u hrišćansko carstvo, car Konstantin je državu koja se krunila mogao ponovo da ujedini pod Hristovim imenom koje je moglo da uspe tamo gde nisu mogli Cezar ili Avgust.

Međutim, car Konstantin nije se u potpunosti i isključivo oslanjao na hrišćanstvo kako bi postigao ono što je želeo. Godine 324. Licinije je Konstantinu dao odličan povod da se liši svog savladata. Vladar istočnog dela carstva optužio je hrišćane koji su živeli na njegovom dvoru da su ga špijunirali u korist njegovog savladata sa zapada (što su oni, bez ikakve sumnje, i činili) te ih je najurio iz carske palate. Car Konstantin je odmah objavio kako je Licinije proganjao hrišćane što je u skladu sa sadržajem Milanskog edikta bilo nezakonito postupanje, pa je poveo svoje armije u pravcu istoka.

Dvojica savladara sreća su se dva puta: prvi put u blizini Hadrijanopolja, na mestu gde je Licinije ranije ostvario vojnu pobjedu nad nekadašnjim carem istočnih oblasti Maksiminom Dajom. Konačno, dva meseca nakon toga, 18. septembra, Konstantin i Licinije sukobili su se u bici kod Hristopolja. U njihovom poslednjem oružanom sukobu Liciniju nije preostalo ništa drugo osim predaje.⁸ Konstantin mu je pošteo život tek na Konstancijina preklinjanja, pa ga je, umesto pogubljenja, osudio na progonstvo u Solun.

Tako je car Konstantin I Veliki postao jedini vladar rimskog sveta.

Njegova prva aktivnost u svojstvu jedinog cara bila je da garantuje jedinstvo hrišćanske vere. Hrišćanstvo mu nije moglo biti od velike koristi ukoliko bi se podelilo na međusobno suprotstavljene struje, a ta opasnost bila je stvarna.

U različitim delovima carstva hrišćanske vođe su se vatreno sukobljavale u vezi s prirodom Hrista, a to sučeljavanje mišljenja upravo je tada doživljavalo vrhunac.*

Još od samih početaka hrišćanska crkva obznanila je kako je Hrist, istovremeno, i bog i čovek: „Isus je Gospod“, kako je to primetio Dž. N. D. Keli, glasilo je najranije i najosnovnije hrišćansko versko učenje. Prema učenju najranijih hrišćanskih teologa, poznatijih i kao Sveti oci, Hrist je bio „nedeljivo jedan“ i, takođe, „u potpunosti božanski i ljudski“.⁹ To je bilo nešto poput punjenja jedne čaše do vrha s dve potpuno različite tečnosti, te su se hrišćani suočavali s ovim paradoksom još od samih početaka. Sveti Ignjatije Antiohijski, koji je smrtno stradao u rimskoj areni nešto pre 110. godine, uspostavio je ovo pravoslavno učenje kroz čitav niz uravnoteženih suprotnosti:

* Otelotvorenje je središnje učenje hrišćanstva. Bog se otelotvorio na Zemlji u ličnosti Isusa Hrista.

*Postoji jedan lekar koji je podjednako sačinjen od mesa
i duha;
stvorenog i nestvorenog;
Bog koji postoji u telu;
istinski život u smrti;
koji istovremeno potiče i od Marije, ali i od Boga.*

...

*Jer „Reč se otelotvori.“
Bivajući bestelesan, On obitavaše u telu;
bivajući neprolazan, On se uselio u prolazno telo;
bivajući besmrtnan, On je uzeo smrtno telo;
bivajući život, On je postao predmet propadanja.¹⁰*

Međutim, neki su imali potpuno drugačija mišljenja. Već tokom II veka, *evioniti* su tvrdili kako je Isus Hrist u svojoj suštini bio ljudsko biće, a da se njegov „božanski“ aspekt isključivo nalazio u kontekstu toga da je bio odabran da Jevrejima vlada kao njihov *Mesija*. Pripadnici sekte, poznati kao *doketisti*, prihvatili su helenske ideje o „urođenoj nečistoti materije“¹¹ te su tvrdili kako Isus Hrist nije mogao da ima nikakvih dodirnih tačaka s truležnošću ljudskog tela već da je on, u stvari, bio duh koji se *pojavi*o kao ljudsko biće. Otišavši korak dalje u odnosu na stanovišta koja su izneli doketisti, *gnostici* su verovali kako su božanski Hrist i ljudski Isus uspostavili kratkotrajan spoj kako bi spasli ljudsku vrstu od kvarljivog materijalnog sveta*.

* Čitav niz veroispovesti i verovanja mogu se opisati kao gnostička. U suštini, gnostička učenja očekuju od svojih pristalica da tragaju za višim nivoima znanja (*gnosis*) što dovodi do toga da samo nekolicina njih u tome i uspe. Zainteresovani čitaoci mogu da pročitaju delo Karen King *Šta je to gnosticizam?* (Beknap Press, 2005), a posebno Prvo poglavlje koje nosi naslov „Zašto je toliko teško da se definiše gnosticizam?“.

I dok su se Konstantin i Licinije sukobljavali ko bi se od njih dvojice mogao domoći carske krune, sveštenik po imenu Arije počeo je da podučava još jednu doktrinu: pošto je Bog jednosušan, „bespočetan, jedina istina, jedini besmrtan, premudar, dobar i potpuno vlasan“ Sin Božji morao je biti stvoreno biće. On se možda i razlikovao od drugih stvorenja, ali u svojoj suštini nije bio božanske prirode.¹²

Arije, koji je kao sveštenik služio u egipatskom gradu Aleksandriji, okupljao je svoje pristalice čime je izazivao nezadovoljstvo kod svog episkopa* koji ga je naposljetku izopštio iz hrišćanske crkve. To je moglo da izazove ozbiljan razdor koji bi doveo do izdvajanja veće grupe hrišćana od glavnine njihove verske zajednice. Saznavši za taj razdor, car Konstantin I Veliki u Egipat je poslao pismo u kome je zahtevao da se dvojica sveštenika sretnu i rasprave svoje nesuglasice: „Vratite mi time moje mirne dane i spokojne noći kako bih mogao da sa zadovoljstvom uživam u mirnom životu.“¹³

Kako ni Arije, ni episkop nisu želeli nimalo da popuste u svojim stavovima, očajni car Konstantin I Veliki sazvaao je crkveni sabor da bi se to pitanje konačno rešilo. Isprva je car želeo da sabor bude održan u gradu Nikomediji, ali je snažan zemljotres pogodio taj grad baš onda kad su se episkopi nalazili na putu ka njemu. Zgrade su bile porušene, a ispod njihovih ruševina smrt su pronašle stotine građana. Plamen, koji je brzo počeo da guta drvene elemente kuća, ubrzano se širio te je grad, po rečima Sozomena, postao jedna „vatrena masa“.¹⁴

* Još na samom početku, svaka hrišćanska zajednica imala je svog vođu, episkopa ili biskupa, koji je imao svu odgovornost u odnosu na svoju pastvu. Do IV veka svaki grad u kome je postojala hrišćanska zajednica imao je svog episkopa koji je predstavljao sve hrišćane u toj oblasti.

Takav iznenadni i kataklizmični događaj, po mnogim mišljenjima, značio je da Bog nije bio preterano zadovoljan održavanjem nastupajućeg crkvenog sabora, pa su episkopi, koji su se nalazili na putu, zastali kako bi caru postavili pitanje da li je nameravao da otkáže održavanje tog skupa. Vladara su pitali i da li treba da nastave putovanje.

Nakon što ga je prvosveštenik Vasilije uverio u to da zemljotres nije bio posledica osude Gospodnje, već delo samog đavola kako bi se crkva omela u svojoj nameri da razreši spor, car Konstantin I Veliki je odgovorio da bi episkopi trebalo da se upute u pravcu grada Nikeje u koji su i stigli krajem proleća 325. godine, veoma raspoloženi za nastupajuću raspravu.

Rešavanje nesuglasica tako što bi bio održan crkveni sabor nije predstavljao nešto novo za hrišćanstvo. Još od apostolskih vremena hrišćanske crkve smatrale su se manjim delovima jedne celine, a ne izdvojenim verskim zajednicama. Međutim, nikada do tada nije se dogodilo to da je jedan car, čak i u toj meri tolerantan kakav je bio Konstantin I Veliki, odlučio da pod svojim okriljem sazove opšti crkveni sabor.¹⁵ Naime, 325. godine u Nikeji je došlo do susreta hrišćanske crkve i zapadnjačke svetovne vlasti.

Neko bi se možda mogao zapitati kako to da je upravo car Konstantin, koji je s velikom lakoćom mirio svoje verovanje u Apolona s činjenicom da je javno ispovedao hrišćanstvo, uopšte mario za utvrđivanje jasne definicije božanskog u ličnosti Isusa Hrista. Sasvim je jasno kako je njegov interes u rešavanju tog pitanja bio krajnje praktičan, a nikako ne i bogoslovski. Carev cilj bio je da se spreči podela crkve. Veliki crkveni razdor pretio bi da ugrozi Konstantinovo videње hrišćanstva kao mogućeg modela održavanja na okupu raznorodne grupe naroda koji bi, pri tome, ostali odani već

suviše velikoj državnoj strukturi. Ukoliko bi takva struktura doživela kolaps, željeni model bio bi potpuno beskoristan.

Time bi se možda mogla objasniti njegova odluka da stane na stranu antiarijevaca. Priklanjajući se najuticajnijim crkvenim ocima, car je uočio da se oni najmoćniji među njima otvoreno suprotstavljaju Arijevim verski stavovima. U svojoj suštini, arijanstvo je uspostavilo čitav panteon božanstava, s Bogom Ocem na samom vrhu i Božjim Sinom kao nekakvom vrstom demijurga koji se nalazio na nešto nižem stupnju te hijerarhije. To je predstavljalo svetogrđe u odnosu na jevrejske korene samog hrišćanstva, ali i na helenski platonizam, koji je cvetao u većini oblasti na istoku carstva.*

Upućeni od vodećih episkopa, kao i samog cara, da zauzmu antiarijanski stav, crkveni velikodostojnici okupljeni u Nikeji došli su do formulacije koja se i dan-danas koristi u hrišćanskoj crkvi. U pitanju je *Simvol vere* kojim je utvrđeno hrišćansko verovanje u „jednoga Boga Oca, Svedržitelja, Tvorca neba i zemlje i svega vidljivog i nevidljivog“:

I u jednoga Gospoda Isusa Hrista, Sina Božjeg, Jednorođenog, od Oca rođenog pre svih vekova; Svetlost od Svetlosti, Boga istinitog od Boga istinitog; rođenog, ne stvorenog, jednosušnog Ocu, kroz Koga je sve postalo...

Bila je to definicija kojom je, zahvaljujući njenom nedvosmislenom insistiranju na Hristovoj božanskoj prirodi, bilo potpuno odbačeno Arijevo učenje.

Istovremeno, nju je podržao car. Koristeći hrišćanstvo kao oružje u svojim rukama, Konstantin I Veliki ga je

* Platonistička filozofija nije poznavala hijerarhizovana božanstva, odnosno ona koja su pripadala svetu božanskog (svetu idealnog), ali koja su bila više ili manje idealna u odnosu jedna prema drugima.

istovremeno i menjao. Carevo neiskazivo iskustvo s božanskim, do koga je došlo tokom bitke na Milvijskom mostu, u tom trenutku pokazalo se veoma korisnim. Međutim, takva iskustva nikako nisu mogla biti korisna u svrhu dugotrajnog povezivanja ljudi oko jednog jedinstvenog cilja. Istovremeno, carstvo, koje je u tom razdoblju jedva održavano na okupu, i to isključivo na osnovu slabih veza, imalo je potrebu za znatno organizovanijom, uređenijom i racionalnijom hrišćanskom crkvom.

S druge strane, hrišćani nikako nisu mogli da odbace ono što im je nudio car Konstantin I Veliki: obeležje carske vlasti. Konstantin je dao crkvi čitav niz pogodnosti. Hrišćanske sveštenike učinio je jednakim onima koji su pripadali različitim rimskim kultovima, izuzeo ih je od obaveze da plaćaju poreze, kao i od uticaja države koji su mogli da naruše samu veru i njihove verske obaveze. Takođe, obznanio je kako je svaki pojedinac svu svoju imovinu mogao darovati crkvi. Upravo ovo je, po rečima Vasiljeva, jednim potezom preobrazilo „hrišćanske zajednice“ u „pravne entitete“.¹⁶

Nastavljajući da povezuje sopstvenu vlast s budućnošću same crkve, car je otpočeo izgradnju nove prestonice koja bi od samog svog nastanka bila ispunjena hrišćanskim bogomoljama, a nipošto rimskim hramovima. Konstantin I Veliki je i zvanično odlučio da izmesti prestonicu carstva iz Rima u drevnu varoš Vizantion, obnovivši je u duhu hrišćanskog naselja na obali moreuza koji je vodio ka Crnom moru.¹⁷

Sasvim iznenada, hrišćanstvo je postalo mnogo više nego što je to bio sam identitet. Ono je postalo zakonski i politički entitet – sve ono što ono nije bilo u vreme kad je Konstantin I Veliki odlučio da povede svoju vojsku pod barjacima koji su na sebi imali znamenje krsta. Sama crkva, baš kao i Konstantinovo carstvo, isprva je bila kratkog veka. Stoga

je bilo potrebno da se, kao i sam Konstantin, pobrine za svoju budućnost.

Nakon što su njegovo učenje odbacili učesnici Nikejskog sabora, Arije se dao u beg te je skrovište pronašao u Palestini koja se nalazila na istočnim obodima Carstva. Arijanstvo nije iščezlo. Ono je preraslo u jaku i nezadovoljnu nezvaničnu skupinu. Naime, rođena sestra cara Konstantina I Velikog postala je jedna od najuglednijih ličnosti koja se priklonila Arijevom učenju i odbila da se povinuje bratovljevom nalogu da prihvati *Simvol vere* kao jedino i isključivo prihvatljivo hrišćansko stanovište.¹⁸

Moguće je da ju je na takav stav naterala ogorčenost. Godine 325, svega nekoliko meseci posle održavanja Nikejskog sabora, car Konstantin I Veliki pogazio je svoje obećanje da će pokazati milost u odnosu na njenog supruga Licinija, pa je naredio da ga obese. Odlučan u tome da likvidira sve moguće pretendente na presto, Konstantin je naredio da se ubije i njen desetogodišnji sin.

Četiri godine kasnije, on je i zvanično proglasio grad Vizantion za novu prestonicu – za Novi Rim njegovog carstva. Ne obraćajući pažnju na negodovanje građana Rima, car je naredio da se u novu prestonicu prenesu spomenici koji su se do tada nalazili u drevnim gradovima – Rimu, Atini, Aleksandriji, Antiohiji, Efesu – i da budu postavljeni u prostoru između novosagrađenih crkava i saobraćajnica. Naredio je i da se svi državni zvaničnici presele u novi prestoni grad, sa svom svojom imovinom, domaćinstvima i zvanjima.¹⁹ Car je, naime, iznova stvarao Rim onakvim kakvim je po njegovom ličnom mišljenju prestonica trebalo da izgleda, a sve to je činio u znaku krsta. Prikaz Svetog proroka Danila koji se nalazi ispred lavlje jazbine, scena na kojoj je prikazan pojedinac koji uprkos velikoj opasnosti

ostaje privržen Gospodu, krasila je fontane koje su se nalazile u javnom prostoru. Scena koja je prikazivala Hristova stradanja, izrađena u zlatu i draguljima, bila je prikazana u samom središtu tavanice carske palate.²⁰

Do 330. godine car Konstantin I Veliki uspeo je da uspostavi jedinstveno carstvo, vladarsku porodicu i crkvu. I dok je Novi Rim slavio, drevna prestonica provodila je svoje dane žaleći zbog zauvek izgubljenog položaja. Jedinstvena crkva koju je car Konstantin I Veliki uspostavio saborom u Nikeji opstojala je isključivo zahvaljujući pretnji vladarskim kaznama. S druge strane, trojica Konstantinovih sinova držala su svog oca na oku, željno iščekujući njegovu smrt.

VREMENSKA TRAKA 1

RIMSKO CARSTVO

Dioklecijan (284–305)

Maksencije (306–312)

Licinije (308–324.) **Maksim Daja** (308–313)

Bitka na Milvijskom mostu (312)

Konstantin (312–337)

Bitka kod Ciraluma (313) Milanski edikt (313)

Nikejski sabor (325)

Drugo poglavlje

U traganju za zaštitom Nebesa

Između 313. i 402. godine vladari iz dinastije Jin stekli su zaštitu Nebesa koju su varvari sa severa pokušavali da im preotmu

IDOK JE CAR KONSTANTIN I VELIKI ujedinjavao svoje carstvo na zapadu, istočnjačko carstvo dinastije Jin postepeno se raspadalo.* Car iz te dinastije,

* Dinastija Jin ponekad se transkribuje i kao Čin, i to po transkripcijskim pravilima pinjina. Baš kao i u mojoj trotomnoj „Istoriji Starog sveta“, i ovde sam odlučila da koristim transkripciju pinjina, osim u slučajevima kada je druga transkripcija pojedinih imena bila poznatija, pa bi korišćenje transkripcije pinjin unelo dodatnu zabunu (na primer, reka Jangce po transkripciji pinjina postala je reka Čang Đijang, ali sam se ipak opredelila da koristim njen mnogo poznatiji naziv).

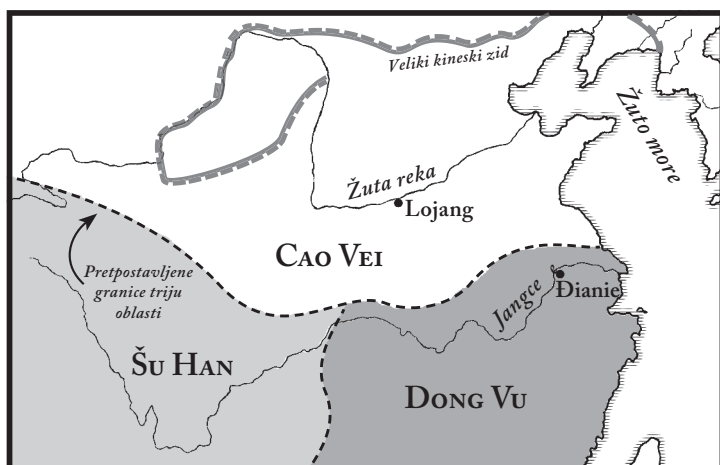
Takođe, za svakog pojedinačnog cara koristila sam samo po jedno ime. Po tradiciji, svaki kineski car sve do momenta krunisanja koristio je ime koje je dobijao na rođenju, nakon čega bi odabirao svoje carsko ime. Potom bi mu bilo određeno i posthumno ime, a nakon razdoblja dinastije Han, carevima je dodeljivano i tzv. hramovno ime. Neki od careva bili su poznati i po imenima koja su preuzimali kako bi označili

dvadesetšestogodišnji Huaidi, bio je zatočen i nateran na poslušnost. Tokom jedne svečanosti 313. godine, svojim varvarskim gospodarima dosipao je vino dok je njegov život visio o koncu.

Carstvo u doba dinastije Jin bilo je mlado i postojalo je tek nekih pedesetak godina. Tokom čitavog niza vekova vladari iz drevne dinastije Han teškom mukom održavali su na okupu kineske provincije. Tadašnja kineska država je podsećala na Rimsko carstvo koje se nalazilo na zapadu. Međutim, oko 220. godine carstvo dinastije Han pokleklo je usled brojnih pobuna i nemira. Carstvo je bilo podeljeno na tri dela – Cao Vei, Šu Han i Dong Vu – koja su sva bila nestabilna, neprestano se boreći za uspostavljanje prevlasti nad onim drugim.

Najsevernija od te tri oblasti, Cao Vei, nalazila se pod vlašću vojnih starešina. Carevi koji su se nalazili na prestolu oblasti Cao Vei bili su mladi i povodljivi te su postupali onako kako bi im bilo rečeno. Godine 265. dvadesetdevetogodišnji visoki vojni starešina po imenu Simo Jan odlučio je da preuzme carsku krunu u oblasti Cao Vei. Čitavog života posmatrao je kako istaknute vojne starešina povlače konce u ime nesposobnih vladara. Zapovednici oružanih snaga oblasti Cao Vei, uključujući tu i njegovog oca i dedu, vodili su uspešne osvajачke ratove protiv susedne oblasti Šu Han

svoje stupanje u zrelo životno doba. Kako sve ovo može izazvati konfuziju kod čitalaca, opredelila sam se da najčešće koristim zvanično carevo ime čak i za period njegovog života koji je prethodio samom činu stupanja na vladarski presto. Da bih postigla potpunu preciznost i jasnost, odlučila sam da uz ime svakoga cara navodim i naziv dinastije iz koje je poticao iako to nije bilo uobičajeno kod pojedinih dinastija i vladara s kojima ćemo se u ovoj knjizi kasnije susretati. Car Huajidi iz dinastije Jin tako se pojavljuje kao Jin Huangdi. Car Ruizong iz dinastije Tang naveden je kao Tang Ruizong.

2. Tri kineske oblasti

nakon kojih su od tri oblasti preostale samo dve. Oblast Cao Vei gospodarila je severnim predelima, ali njene istaknute vojne starešine i dalje su ostajale bez carske krune.

Na osnovu navoda u delu pod naslovom *Tri oblasti*, najpoznatijem istorijskom izvoru koji svedoči o razdoblju koje je usledilo nakon sloma dinastije Han, Simo Jan je uzeo svoj mač i otišao do mlađanog cara Juandija, unuka tvorca te oblasti. „Čije su zasluge za očuvanje oblasti Cao Vei?“, upitao je, na šta je car, uočivši kako je njegova primaća gostinska odaja bila ispunjena pristalicama Sima Jana, odgovorio: „Sve dugujemo tvom dedi i ocu.“ „U tom slučaju“, kazao je Simo Jan, „pošto je potpuno jasno da ne možeš da odbraniš našu oblast, treba da odstupiš i da odrediš nekoga ko to može.“ Samo se jedan dvorarin ovome usprotivio. I čim je Simo Jan izgovorio te reči, njegove pristalice pretukle su ga na smrt.

Delo pod naslovom *Tri oblasti* je romansirano štivo napisano nekoliko vekova nakon događaja koji su u njemu opisani. Uprkos tome, ono svedoči o događajima koji su se

odigrali u vreme uzdizanja dinastije Jin. Juandi se saglasio s planom Sima Jana. Ovaj je, pak, podigao oltar, pa se tokom raskošne svečanosti, s državnim pečatom u rukama, Juandi popeo do njegovog vrha gde ga je i predao kako bi, nakon toga, mirno sišao među okupljenu svetinu kao sasvim običan podanik.

Tog dana svi državni zvaničnici pali su ničice u podnožju oltara dajući time do znanja da priznaju čin abdikacije, glasno uzvikujući: „Živeo novi car!“¹

Posle te svečanosti, Simo Jan je postao zakoniti vladar koji je potom bio uveden i u carski presto, i to na osnovu prethodno zadobijene podrške Nebesa. Na taj način, on je postao car koji je uživao nebesku zaštitu. Lišen nje, Juandi se posvetio svakodnevnom životu. Mirno je preminuo nekoliko godina kasnije.

Simo Jan uzeo je kao svoje zvanično vladarsko ime Vudi te je postao osnivač nove dinastije Jin. Godine 276, želeći da stvori sopstveno carstvo, osetio se dovoljno moćnim da izvrši napad na preostalu, treću oblast Dong Vu.

Snaga te oblasti opadala je usled posledica upravljanja nerazumnog vladara koji je vremenom postao veoma okrutan. Njegov omiljeni način zabavljanja podrazumevao je da na zabavu u palatu pozove grupu državnih zvaničnika koje bi opio, dok su u blizini stajali evnusi brižljivo zapisujući sve što su oni u takvom stanju izgovarali. Narednog jutra on bi sve te državne zvaničnike, iscrpljene i mamurne, ponovo okupio kako bi ih kaznio zbog svega onoga što je bilo rečeno tokom prethodne noći.² U vreme kad su oružane snage dinastije Jin stigle do grada Đijanie, prestonice oblasti Dong Vu, njegovi podanici bili su i te kako voljni da dočekaju osvajače.

Ova povest koja dolazi iz zvaničnih dokumenata dinastije Jin ipak nam znatno više govori o samom Vudiju nego o njegovim protivnicima. Istovremeno s izraženom željom da legitimiše svoju vlast, Vudi je dobro poznao prošlost. Znao je kako su tokom prethodnih hiljadugodišta brojne dinastije preuzimale vlast zahvaljujući vrlinama, a gubile je usled brojnih mana. Carevi su vladali na osnovu dobijene zaštite Nebesa, ali ukoliko bi vremenom postali tirani ili iskvareni, Nebesa bi uzdigla novu vladarsku porodicu kojom bi i sami bili zamenjeni. Stoga je Vudi tragao za znatno snažnijom potvrdom nego što je to oružana sila mogla da mu pruži u cilju ovladavanja oblašću Dong Vu.

Ipak, upravo ga je ta i takva oružana sila dovela unutar prestonice neprijateljske oblasti. Vojska oblasti Jin, koja je planirala da se rečnim putem probije u prestoni grad Đijanie, naišla je na svom putu prepreku u vidu gvozdеног lanca. Stoga je odlučila da uputi zapaljene barže ispunjene deblima koja su se kretala nizvodno, ka prepreci. Lanci su se istopili i popadali u vodu, pa su snage oblasti Jin nesmetano uplovile u grad Đijanie.³ Tiranski nastrojen vladar te oblasti se predao. Razdoblje „Tri oblasti“ time je bilo okončano. Godine 280. celokupna Kina bila je ujedinjena pod vlašću dinastije Jin.⁴

Bilo je to carstvo koje je potrajalo svega pola stoleća.

Vudi je preminuo 290. godine ostavljajući presto svom najstarijem sinu koji je, po rečima njegovih ogorčenih podanika, bio „poluidiot“. Postupajući krajnje neodgovorno, iza sebe je ostavio čak dvadeset četvoricu sinova (bez kraja i konca prepuštao se telesnim uživanjima sa svojim suprugama i konkubinama) koji su, svi do jednog, bili nagrađeni različitim titulama.⁵ Međutim, sasvim iznenada, došlo je do rata. Supruga, tast, rođaci i braća udružili su se da bi stali na put poludeloj osobi koja se našla na carskom prestolu.

Haotično stanje koje je zahvatilo državu dinastije Jin kasnije je postalo poznato pod nazivom „Pobuna osmorice prinčeva“. Istini za volju, mnogo članova vladarske porodice borilo se za vlast, ali je samo osmorici uspjelo da postanu namesnici poludelom caru, odnosno da dođu do položaja koji im je *de facto* stavljao carsku krunu u ruke. Usred svih tih nemira car je poživio do 306. godine. Konačno, nepoznati ubica okončao je njegov nesrećni život tako što ga je usmratio otrovnim slatkišima.⁶

3. Država dinastije Jin

Posle njegove smrti, struja koja je podržavala njegovog najmlađeg polubrata uspela je da na carski presto dovede svog kandidata. Huaidi, novi car, inteligentan, obrazovan i mudar mladić, nije bio sklon telesnim uživanjima ni tiranjskom obliku vladavine. No, ipak, on se borio protiv velikih

teškoća. „Pobuna osmorice prinčeva“ rezultirala je naglim slabljenjem carstva, dok su brojni pretendenti na presto i dalje tumarali praćeni svojim oružanim snagama. I u severnim oblastima postojala je opasnost koja se ogledala u tome da se grupa vojnih starešina, koji su upravljali manjim regijama, namerila da osvoji znatno veću teritoriju koja se nalazila u južnim predelima. Kinezi, koji su živeli u tim južnim oblastima, označili su ih pojmom „Šesnaest oblasti“, iako je njihov broj bio često promenljiv.

Konačno, upravo je jedna od tih šesnaest oblasti, pod nazivom Hanzao, uspela da okonča vlast dinastije Jin. Oružane snage oblasti Hanzao kontinuirano su napredovale u pravcu juga, usput harajući područja pod vlašću cara iz dinastije Jin. Godine 311. one su stigle do samih zidina Lojanga, prestonice države Jin.

Oslabljen usled posledica građanskog rata, Lojang nije bio u mogućnosti da se odupre dugotrajnoj opsadi. Snage carstva dinastije Jin u nekoliko navrata očajnički su se, izvan gradskih bedema, sukobljavale s napadačima. No, žitelji grada umirali su od gladi te su prestoničke kapije uskoro bile širom otvorene. Nadajući se da bi mogao da se domogne sigurnosti unutar zidina grada Čang'ana, car Huaidi je pokušao da pobjegne. Međutim, uhapšen je tokom bekstva i kao ratni zarobljenik doveden u Pingjang, novi prestoni grad ranije pokorene oblasti Hanzao.⁷

Liu Cong, vladar oblasti Hanzao, naredio je da Huaidija preobuku u roba i primorao ga je da služi vino gostima koji su prisustvovali zvaničnim prijemima. Huaidi je proveo dve strašne godine kao rob u carskoj palati čiji su posetioци bili zaprepašćeni prizorom da neko ko je ranije uživao zaštitu Nebesa sad služi kao običan rob. To što mu je ta zaštita

Nebesa bila darovana na osnovu pretnji i manipulacija nije bilo od presudne važnosti. Ona je i dalje bila prisutna u njegovoj ličnosti. Osećanje da bi Huaidi trebalo da bude oslobođen bilo je sve jače na dvoru Lija Conga. Na to je vladar, koji je prethodno već pokazao kako je njegov mač bio snažniji od Huaidijeve zaštite od strane Nebesa, naredio da se nekadašnji car pogubi.⁸ Tri godine kasnije, on se na čelu svojih oružanih snaga uputio u pravcu grada Čang'ana u kome se okupio preostali deo nekadašnjeg dvora dinastije Jin, te ga je i osvojio.

Kratkotrajna prevlast vladara iz dinastije Jin na taj način bila je okončana. Međutim, ime te dinastije ipak je preživelo. Jedan od pripadnika nekadašnje vladarske porodice, Simo Rui, nalazio se na čelu značajnih oružanih snaga koje su bile stacionirane u gradu Đijanie. On se pokazao najmoćnijom ličnošću u svom okruženju, pa su ga 317. godine, kad je došlo do kratkotrajnog interregnuma u okviru dinastije Jin, njegove pristalice proglasile carem. Za sebe je uzeo vladarsko ime Juandi. Mada je njegova vladavina bila kratkog daha, nasledili su ga sin i unuk koji su upravljali oblastima koje su se protezale od samog grada Đijaneya pa sve do jugoistočnih teritorija.*

Ni Hanzao, ali i nijedna od „Šesnaest oblasti“, nije pokušavala da trajno okonča razdoblje vladavine dinastije Jin možda i zbog toga što teritorije, koje su se nalazile južno u odnosu na reku Jangce, nisu omogućavale konjičke pohode (što je

* Grad Đijanie je poznat i pod nazivom Đijankang. Dinastija Jin održala se na vlasti u razdoblju između 265. i 420. godine. Druga polovina tog perioda, tokom koga je došlo do toga da se vlast dinastije Jin proširila i na jugoistočne teritorije, poznata je pod nazivom Istočni Jin (od 317. do 420). Ponekad se prvo razdoblje vladavine ove dinastije (od 265. do 317. godine naziva i Zapadni Jin kako bi se ukazalo na postojanje dva odvojena perioda.

bio omiljeni način ratovanja koji su oni nasledili od svojih nomadskih predaka). I tako je, makar što se dinastije Jin ticalo, reka Jangce predstavljala granicu između stvarne Kine i severnih varvarskih oblasti. Uprkos kratkotrajnom razdoblju vladavine, carevi iz dinastije Jin činili su napore da dokažu kako je zaštita Nebesa pripadala samo njima i to tako što su čuvali i očuvali kinesku civilizaciju. Vladarski dvor u vreme dinastije Jin baštinió je tradicije drevne carske porodice Han tako što je bila obnovljena praksa održavanja rituala koje su praktikovali njihovi preci, a koji su izbledeli tokom niza decenija obeleženih unutrašnjim sukobima i prihvatanjem konfučijanskih mislilaca koji su, tradicionalno, tvrdili da je prosveteni pojedinac samo onaj koji poznaje svoje dužnosti i odgovorno ih izvršava. Držeći se Konfučijevog učenja po kome će vladar, koji postupa na osnovu vrlina vremenom sve više jačati autoritet nad svojim podanicima (moralni autoritet, učio je Konfučije, poteći će poput vetra iz pravdoljubivog cara tako što će njegove podanike povijati kao što vetar povija vlati trave), carevi iz dinastije Jin težili su da žive moralno i sledili su starovremene rituale. „Predvodi ljude vrlinom“, pisalo je u Konfučijevom delu *Razgovori*, „održavaj ih u pravom poretku koristeći rituale, a oni će ... sebe preobraziti.“⁹ Verovanje da će pravedna vladavina uvek odnositi pobedu održavala je na okupu dvor careva iz dinastije Jin, čak i pred opasnošću koju su predstavljali varvari sa severa.

POJAM „VARVARI“ bio je promenljiv. Što su se vladari iz dinastije Jin više upinjali da se razlikuju u odnosu na civilizovane ratnike sa severa, to su upravo ti poludivlji ratnici više želeli da liče na stanovnike države pod vlašću careva iz dinastije Jin.

U drugoj polovini IV veka najambiciozniji od svih varvara sa severa bio je Fu Đijan, starešina oblasti Kijankin. Njegove aspiracije išle su u pravcu da i sam postane istinski Kinez. Na svojoj oblasti osnovao je škole koje su poštovale konfučijanska učenja, a reformisao je i državni aparat tako da deluje u skladu s pravilima koja su postojala u samoj Kini. Njegov prestoni grad bila je stara kineska prestonica Čang'an, na čijem se čelu nalazio nemilosrdni Vang Meng.¹⁰

Čim se 357. godine domogao vlasti u oblasti Kijankin, Fu Đijan je otpočeo kontinuirane oružane napade na „Šesnaest oblasti“. Nakon dvadeset godina borbi pošlo mu je za rukom da osvoji najveći deo njih, uspevši skoro da pod svojom vlašću ujedini severni deo Kine. Naravno, nameravao je da svojoj državi priključi i oblasti koje su se do tada nalazile pod vlašću careva iz dinastije Jin.

Godine 378. vojska oblasti Kijankin uputila se u pravcu juga, ka granicama države Jin. Iako je tamošnji vladar po imenu Ksijaovudi uzvratio na te napade, on je postepeno, jedan po jedan, gubio pogranične gradove. Tokom 382. godine Fu Đijan bio je spreman za konačni napad. S ogromnim vojnim snagama, koje su prema savremenim hroničarima obuhvatale oko šest stotina hiljada pešaka i oko dve stotine sedamdeset hiljada konjanika, uputio se u pravcu juga. Iako su podaci o brojnosti njegove vojske očigledno hiperbola, jasno je da se radilo o do tada neviđenoj oružanoj sili.¹¹

Predvođeci znatno slabije snage, car Ksijaovudi uputio se u pravcu severa kako bi mu se suprotstavio i očajnički postavio odbrambeni zid na obodima svoje države. Dve vojske sukobile su se na obalama reke Fei (koja je u međuvremenu potpuno presušila), u bezmalo epskom okršaju koji je do danas ostao upamćen kao jedan od najznačajnijih u čitavoj kineskoj istoriji. Bila je to bitka na reci Fei. „Mrtvih